

Студијски програм: Мастер академске студије информатике			
Назив предмета: ОБРАДА ПРИРОДНИХ ЈЕЗИКА			
Статус предмета: Изборни на свим модулима мастер академских студија информатике			
Број ЕСПБ: 6			
Услов: Уписан одговарајући семестар			
Циљ предмета Упознавање студената са основним концептима моделирања знања и закључивања, као и принципима обраде природних језика. Овај предмет треба да омогући студентима да стекну дубља и потпунија знања о техникама и алгоритмима који се примењују у обради и анализи текста и могућностима њихове примене у практичним ситуацијама.			
Исход предмета Студент је у стању да самостално врши формализовање знања и закључивања средствима математичке логике и овладао је основним методама у обради природних језика. Студенти познају различите напредне методе и технике које се употребљавају за обраду и анализу текста. Студенти су оспособљени да напредне технике дубоког учења примене у решавању комплексних реалних проблема који се тичу обраде текста са различитих аспеката.			
Садржај предмета <i>Теоријска настава</i> Сегментација текста; препознавање речи и препознавање реченица. Корпуси и токенизација. Морфолошка анализа текста – лематизација, етикетирање врсте речи, избор скупа етикета, стеминг. Статистички модели језика. Нормализација текста. Отклањање вишезначности. Синтаксна анализа и парсирање. Векторска репрезентација речи, врећа речи, ТФ-ИДФ. Лексичка семантика. Детекција ентитета, анализа сентимента, екстракција термина, двосмисленост, WordNet. Релациона семантика. Екстракција везе између ентитета, семантичко парсирање, означавање семантике у реченици. Обрада текста помоћу дубоких рекурентних неуронских мрежа, LSTM ћелија. Модели засновани на трансформер архитектури: BERT, ViLBERT, RoBERT, ALBERT, Distil BERT итд. Механизам пажње. Дизајнирање упита (Prompt engineering) за велике језичке моделе. Развој RAG система, фино-подешавање језичких модела. Развој агената и ботова за конверзацију (Chatbots). Примене: сумаризација текста, машинско превођење, генерисање природног језика, разумевање природног језика, питања и одговори, чет-ботови. <i>Практична настава</i> Заједничко конципирање и разрада теме и садржаја пројеката. Упућивање у концепте, средства и литературу. Праћење и дискусија решења и резултата током рада на пројекту и његово документовање. Коришћење програмских оквира као што су LangChain и LlamaIndex. Рад са векторским базама података.			
Литература 1. Chris Manning and Hinrich Schütze. Foundations of Statistical Natural Language Processing. MIT Press. Cambridge, MA: 1999. 2. Ian Goodfellow, Yoshua Bengio and Aaron Courville. Deep learning. MIT Press, 2016. 3. Daniel Jurafsky & James H. Martin. Speech and Language Processing. Prentice Hall 2008. 4. Sowmya Vajjala, Bodhisattwa Majumder, Anuj Gupta, Harshit Surana. Practical Natural Language Processing. O'Reilly Media, 2020. 5. Ruslan Mitkov. The Oxford Handbook of Computational Linguistics, 2nd edition. Oxford Univ. Press, 2014. 6. Sebastian Raschka. Build a Large Language Model (From Scratch). Simon and Schuster. 2024.			
Број часова активне наставе	Теоријска настава:	2	Практична настава: 1 + 1
Методе извођења наставе На предавањима се користе класичне методе наставе. На вежбама се увежбавају изложени принципи, разматрају се области примене. Самостално или тимски решавају конкретни проблеми.			
Оцена знања (максимални број поена 100)			
Предиспитне обавезе	70 поена	Завршни испит	30 поена
семинар-и	35+35	усмени испит	30